

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 184/2023-17

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Dudíša a Libora Duľu (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného Advokátskou kanceláriou Mandzák a spol., s. r. o., Zámocká 5, Bratislava, IČO 35 943 882, v mene ktorej koná advokát JUDr. Michal Mandzák, proti prípisu Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Nitra označenému ako „*Žiadosť o prešetrenie vybavenia sťažnosti – odpoveď*“ č. k. UVVaUVTOS-00370/13-NR-2023-2 z 31. januára 2023 a jemu predchádzajúcemu postupu takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu bola 8. marca 2023 doručená ústavná sťažnosť sťažovateľa vo veci namietaného porušenia jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práv podľa čl. 3, čl. 6 ods. 2 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva podľa čl. 4, čl. 7 a čl. 48 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) postupom Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Nitra (ďalej len „ústav na výkon väzby“), ktorý (i) sťažovateľa predvádzal na hlavné pojednávania konané 21. decembra 2022, 22. decembra 2022, 4. januára 2023, 13. januára 2023 a 18. januára 2023 spútaného putami na rukách a nohách spojenými kovovou reťazou a retiazkou pripevnenou o spútavací opasok, (ii) počas prerušenia hlavného pojednávania bol sťažovateľ ponechaný spútaný, a to aj počas jedenia a vykonávaní hygienických potrieb (ďalej aj „napadnutý postup“), (iii) o žiadosti sťažovateľa proti uvedenému postupu rozhodol vydaním prípisu označeného ako „*Žiadosť o prešetrenie vybavenia sťažnosti – odpoveď*“ č. k. UVVaUVTOS-00370/13-NR-2023-2 z 31. januára 2023 (ďalej len „napadnutý prípis“), ktorým sťažnosť sťažovateľa zo 16. januára 2023 odložil bez jej prejednávania. Sťažovateľ navrhol zrušiť napadnutý prípis a prikázať ústavu na výkon väzby konať a rozhodnúť o žiadosti

o prešetrenie vybavenia sťažnosti a o sťažnosti zo 16. januára 2023, priznať mu primerané finančné zadostučinenie vo výške 20 000 eur a trovy konania. Sťažovateľ tiež navrhol, aby ústavný súd nariadil dočasné opatrenie, ktorým prikáže ústavu na výkon väzby vykonať všetky opatrenia tak, aby sťažovateľ nebol pri predvádzaní na hlavné pojednávanie, verejné zasadnutie či iné úkony trestného konania, ako i počas hlavného pojednávania, verejného zasadnutia či iných úkonov akokoľvek spútaný.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ je väzobne trestne stíhaný pre obzvlášť závažný zločin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania alebo obchodovania s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. b), c), d), ods. 2 písm. c), ods. 4 písm. c) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. b), f), i) Trestného zákona. Na základe európskeho zatýkacieho rozkazu vydaného Okresným súdom Nitra bol sťažovateľ justičnými orgánmi Holandského kráľovstva vydaný slovenským orgánom na predmetné trestné stíhanie. Väzba sťažovateľa začala plynúť 22. októbra 2020.

3. Trestná vec sa v súčasnosti nachádza v štádiu súdneho konania a je vedená na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 3 Tk 2/2021.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ bol na hlavné pojednávania predvádzaný tak, že bol spútaný kovovými putami na rukách a nohách spojenými kovovou reťazou a retiazkou pripevnenou o spútavací opasok. Predvádzanie sa pritom vykonávalo vždy cez verejnosti prístupné miesta, pričom sťažovateľ bol s putami zachytený médiami. Sťažovateľ bol počas prerušení hlavných pojednávanií ponechaný spútaný kovovými putami na rukách a nohách spojenými kovovou reťazou a retiazkou pripevnenou o spútavací opasok, a to i počas jedenia a vykonávania hygienických potrieb. Počas predvádzania sťažovateľa na hlavné pojednávanie, ako i počas konania hlavných pojednávanií boli vždy prítomní viacerí (plne ozbrojení) príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“).

5. Sťažnosťou zo 16. januára 2023 sťažovateľ prostredníctvom právneho zástupcu namietal napadnutý postup s poukazom na § 65dc zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v rozhodnom znení (ďalej len „zákon o ZVJS“). Ústav na výkon väzby sťažnosť odložil podľa § 65de ods. 2 zákona o ZVJS, a to prípisom označeným ako „*Odloženie sťažnosti*“ č. k. UVVaUVZOS-00255/13-NR-2023-2 z 18. januára 2023 (ďalej len „odloženie sťažnosti“). Sťažovateľ prostredníctvom svojho právneho zástupcu požiadal o prešetrenie odloženia sťažnosti s poukazom na § 65dk zákona o ZVJS. Na uvedenú žiadosť reagoval ústav na výkon väzby napadnutým prípisom.

6. Sťažovateľ dodal, že napriek skutočnosti, že vykonáva väzbu od 22. októbra 2020, po celý čas nebolo u neho zaznamenané agresívne správanie, a to ani počas jeho účasti na početných hlavných pojednávaniach. Rovnako sťažovateľ je dosiaľ netrestaná osoba.

7. Napadnutými postupmi zo strany porušovateľa došlo k porušeniu čl. 3 dohovoru a čl. 4 charty, ktoré zakazujú mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie. Sťažovateľ v danej súvislosti poukázal na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v rozhodnutí Veľkej komory Bouyid proti Belgicku, č. 23380/09 z 28. septembra 2015, tiež na rozhodnutie ESLP vo

veci Shlykov a ďalší v. Rusko, č. 78638/11 a 3 ďalšie z 19. januára 2021, bod 78. Z tejto judikatúry vyplýva, že použitie pút by mohlo byť opodstatnené pri špecifických príležitostiach, ako napríklad pri presunoch mimo väznice [m. m. Garriguenc proti Francúzsku (dec.), č. 21148/02, 15. 11. 2007] alebo ak ide o individuálne a pravidelne preskúmateľné opatrenie vo vzťahu k sťažovateľovi, ktoré súvisí s posúdením osobného rizika na základe jeho správania (m. m. Julin proti Estónsku, č. 16563/08 a 3 ďalšie z 29. 5. 2012, § 129 – § 130, keď putá boli aplikované ako reakcia na výtržníctvo sťažovateľa a opatrenie malo byť preskúmané raz za mesiac). Ďalej ESLP zdôrazňuje, že systematické spútavanie väzňa bez akéhokoľvek odôvodnenia pri predvádzaní mimo celu je potrebné považovať za porušenie čl. 3 dohovoru (napr. Goriunov proti Moldavskej republike, č. 14466/12 z 29. 5. 2018, bod 33). Sťažovateľ zdôraznil, že pri predvádzaní na úkony trestného konania je systematicky spútaný od začiatku väzobného stíhania, a teda viac ako dva roky, a to bez toho, aby na takéto opatrenie existovali legitímne dôvody či toto opatrenie bolo pravidelne preskúmané.

8. Ďalej sťažovateľ zdôraznil, že vnútroštátna úprava neprikazuje vnútroštátnym orgánom, aby postupovali tak, aby za každých okolností predvádzali sťažovateľa spútaného na hlavné pojednávanie, ponechali mu spútané nohy počas konania hlavného pojednávania a neodpútali ho počas prestávky v eskortnej miestnosti, a to ani počas jedenia či vykonávania základných hygienických potrieb. Sťažovateľ je presvedčený, že jediným dôvodom, ktorý viedol k prijatým opatreniam, je to, že je stíhaný za obzvlášť závažný zločin. Tento jediný dôvod však v okolnostiach danej veci nemôže obstáť, a preto jednoznačne došlo k porušeniu čl. 3 dohovoru.

9. Z obsahu spisu pritom nevyplývajú žiadne konkrétne okolnosti, ktoré by odôvodňovali použitie pút proti sťažovateľovi. Rovnako z obsahu spisu nevyplýva, že by sa rozhodnutia o použití pút proti sťažovateľovi pravidelne prehodnocovali. Ústav na výkon väzby neuvádza žiadne dôvody, ktoré viedli k predvádzaniu sťažovateľa spútaného. Uvedené je potrebné vnímať i v korelácii s tvrdením sťažovateľa, že putá na nohách mu viackrát spôsobili krvácanie a doteraz má na niektorých miestach jazvy, pričom ústav na výkon väzby nevykonával žiadne opatrenia na preverenie tejto skutočnosti, čím došlo k porušeniu čl. 3 dohovoru v jeho procesnej časti, ktorá prikazuje vnútroštátnym orgánom vykonať všetky zistenia (efektívne vyšetrovanie) na účely namietaného porušenia čl. 3 dohovoru.

10. Sťažovateľ tiež namieta porušenie prezumpcie neviny garantované čl. 48 ods. 1 charty, ako i čl. 6 ods. 2 dohovoru, a to v súvislosti s jeho predvádzaním na hlavné pojednávania tak, že sťažovateľ mal spútané ruky a nohy a tieto putá boli spojené a predvádzanie sa vykonalo na verejne prístupných priestoroch. Takéto spútanie sťažovateľa pritom v minulosti bolo zaznamenané médiami, čím došlo k porušeniu prezumpcie neviny. Použitie takýchto inštrumentov musí byť riadne odôvodnené, čo však v danom prípade nebolo. Neexistoval žiaden obhájitelný argument, ktorý by odôvodnil postup všeobecného súdu. Použitím týchto opatrení preto jednoznačne došlo k porušeniu práva na rešpektovanie prezumpcie neviny.

11. Sťažovateľ namieta porušenie práva na súkromie podľa čl. 8 dohovoru a čl. 7 charty, a to v súvislosti s tým, že sťažovateľ počas prerušených hlavných pojednávanií bol ponechaný spútaný kovovými putami na rukách a nohách spojenými kovovou reťazou a retiazkou pripevnenou o spútavací opasok, a to i počas jedenia a vykonávania hygienických potrieb, pričom takýto zásah nebol nevyhnutný v súlade s čl. 8 ods. 2 dohovoru.

12. Sťažovateľ namieta i porušenie práva na inú právnu ochranu, ktoré je garantované čl. 46 ods. 1 ústavy, keďže ústav na výkon väzby sa v podstate nezaoberal podaním sťažovateľa a sťažnosť odložil. Možno len predpokladať, že sťažnosť bola odložená z dôvodu, že ju sťažovateľ nepodal priamo, ale prostredníctvom právneho zástupcu. Podanie pritom obsahovalo i plnomocenstvo na zastupovanie sťažovateľa vo veci podania sťažnosti. Uvedený postup možno charakterizovať ako zjavne formalistický, ktorý v konečnom dôsledku pozbavil sťažovateľa práva konať pred ústavom na výkon väzby ako iným orgánom, čím došlo k porušeniu čl. 46 ods. 1 ústavy. Došlo i k porušeniu práva na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 ústavy, keďže sťažovateľ má právo podať sťažnosť prostredníctvom svojho právneho zástupcu. Výklad prezentovaný porušovateľom nemôže sledovať žiaden legitímny cieľ. Je tiež potrebné zdôrazniť, že ide o cudzieho štátneho príslušníka, ktorý neovláda slovenský jazyk, čo má, samozrejme, vplyv i na priamu realizáciu práva podať sťažnosť.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

13. Sťažovateľ sa v podanej ústavnej sťažnosti domáha vyslovenia porušenia zákazu mučenia alebo podrobenia neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 3 dohovoru a čl. 4 charty, práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 dohovoru a čl. 7 charty, práva na rešpektovanie prezumpcie nevinoty podľa čl. 6 ods. 2 dohovoru a čl. 48 ods. 1 charty, práva na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s právom na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 ústavy, ku ktorých porušeniu malo dôjsť/dochádza postupom ústavu proti sťažovateľovi spočívajúcim v spútaní jeho osoby počas predvádzania sťažovateľa na hlavné pojednávanie, ako i počas konania hlavných pojednávaní, ako aj ich prerušenia, dokonca i počas jedenia a vykonávania hygienických potrieb, čo je podľa názoru sťažovateľa neodôvodnené. O sťažnosti sťažovateľa proti uvedenému postupu rozhodol ústav na výkon väzby odložením, ktoré odôvodnil skutočnosťou, že sťažnosť podala neoprávnená osoba, teda obhajca sťažovateľa. Proti predmetnému odloženiu sťažnosti podal sťažovateľ žiadosť o prešetrenie, o ktorej vybavení ústav na výkon väzby sťažovateľa písomne vyrozumel napadnutým prípisom, z ktorého vyplýva, že sa jeho argumentáciou nezaoberal, argumentujúc skutočnosťou, že žiadosť podala iná osoba ako sťažovateľ.

14. Podľa § 132 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) je ústavná sťažnosť neprípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal právne prostriedky, ktoré mu priznáva zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd.

15. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

16. Ústavný súd poukazuje na to, že jeho právomoc rozhodovať o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy je založená na princípe subsidiarity. Zmysel a účel princípu subsidiarity, ktorý je vyvoditeľný z čl. 127 ods. 1 ústavy, spočíva v tom, že ochrana ústavnosti nie je a podľa svojej povahy ani nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej

moci v rámci im zverených kompetencií. Koncepcia konania o ústavnej sťažnosti je založená na tom, že predstavuje subsidiárny procesný prostriedok na ochranu ústavou zaručených základných práv a slobôd. Ústavný súd nie je súčasťou sústavy všeobecných súdov či iných orgánov verejnej moci, a preto nemôže nahrádzať ich činnosť. Jeho úlohou je v súlade s čl. 124 a nasl. ústavy ochrana ústavnosti, a nie tzv. bežnej zákonnosti, resp. protiprávnosti. Z tohto pohľadu je nevyhnutnou podmienkou konania, ktorá musí byť pred podaním ústavnej sťažnosti splnená, vyčerpanie všetkých procesných prostriedkov, ktoré zákon sťažovateľovi na ochranu jeho práv poskytuje.

17. Právomoc ústavného súdu je vybudovaná na zásade prieskumu vecí právoplatne skončených, ktorých eventuálnu protiústavnosť už nemožno zhojiť inými procesnými prostriedkami, resp. už nie je možná náprava iným spôsobom. Teda právomoc ústavného súdu rozhodovať o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy predstavuje *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý sa uplatní až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu podľa zásad uvedených v § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

18. Subsidiarita ústavnej sťažnosti má pritom dimenziu formálnu i materiálnu. Formálna dimenzia znamená, že sťažovateľ pred podaním ústavnej sťažnosti musí „formálne“ podať všetky prostriedky na ochranu práv, ktorými disponuje, a materiálnou subsidiaritou je myslené to, že tieto prostriedky odôvodní spôsobom, ktorý všeobecnému súdu umožní ústavnoprávny prieskum. Pokiaľ právny predpis ustanoví, že v určitej procesnej situácii je príslušný na rozhodovanie o právach a slobodách jednotlivca konkrétny orgán verejnej moci, bolo by zásahom do jeho právomoci a porušením princípu delby moci (čl. 2 ods. 2 ústavy), pokiaľ by iný orgán o týchto právach rozhodoval bez toho, aby bola daná možnosť príslušnému orgánu na realizáciu jeho právomoci. Obidve tieto hľadiská preto treba reflektovať pri interpretácii a aplikácii jednotlivých inštitútov zákona o ústavnom súde, v danom prípade pre posúdenie prípustnosti ústavnej sťažnosti a príslušnosti ústavného súdu na jej prijatie na ďalšie konanie.

19. Podľa § 18 ods. 3 písm. c) zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“) prokurátor je povinný písomným príkazom zrušiť rozhodnutie alebo pozastaviť vykonávanie rozhodnutia, príkazu alebo opatrenia orgánov vykonávajúcich správu miest uvedených v odseku 1 alebo odseku 2 alebo ich nadriadeného orgánu, ak sú v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom.

20. Podľa § 18 ods. 6 zákona o prokuratúre pri vykonávaní dozoru je prokurátor oprávnený a) navštevovať miesta uvedené v odsekoch 1 a 2 v ktoromkoľvek čase, pričom má voľný prístup do všetkých ich priestorov, b) nazerať do dokladov súvisiacich s pozbavením alebo obmedzením osobnej slobody, c) hovoriť s osobami držanými v miestach uvedených v odsekoch 1 a 2 aj bez prítomnosti tretích osôb, d) preverovať, či rozhodnutia a opatrenia orgánov vykonávajúcich správu miest uvedených v odsekoch 1 a 2 zodpovedajú zákonu a ostatným všeobecne záväzným právnym predpisom, e) žiadať od zamestnancov orgánov vykonávajúcich správu miest uvedených v odsekoch 1 a 2 potrebné vysvetlenia, predloženie spisov a rozhodnutí týkajúcich sa pozbavenia alebo obmedzenia osobnej slobody osôb držaných v mieste, ktorého správu tieto orgány vykonávajú. Citované ustanovenia zákona o prokuratúre je pri ich ústavnokonformnom výklade potrebné vzťahnúť i na predvádzanie obvineného na súd.

21. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ sa z dôvodov uvedených v podanej ústavnej sťažnosti domáha revízie napadnutého prípisu ústavu, ktorým mu bolo oznámené (bez meritórneho preskúmania dôvodov sťažnosti), že odloženie jeho sťažnosti ústavom na výkon väzby podľa § 65de zákona o ZVJS ako podanej inou osobou (advokátom sťažovateľa, a nie sťažovateľom) je v súlade so zákonom, pretože i žiadosť o prešetrenie vybavenia sťažnosti podľa § 65dk zákona o ZVJS musí podať výhradne sťažovateľ, čo v danom prípade absentuje. Ústavný súd uvádza, že sťažovateľ sa môže z dôvodov, ktoré uviedol v podanej ústavnej sťažnosti, na podklade citovanej právnej úpravy zákona o prokuratúre obrátiť na príslušného prokurátora, v ktorého pôsobnosti je posúdiť zákonnosť napadnutého postupu spočívajúceho v ne/odôvodnenom spútaní sťažovateľa (predchádzajúceho napadnutému prípisu), ako aj zákonnosť vybavenia jeho sťažnosti a následnej žiadosti o prešetrenie vybavenia sťažnosti napadnutým prípisom, a to s konzekvenciami podľa § 18 ods. 3 písm. c) zákona o prokuratúre. Právomoc prokurátora teda predchádza právomoci ústavného súdu v predmetnej veci posúdiť opodstatnenosť ústavnej sťažnosti sťažovateľa v samotnom jej základe (obdobne uznesenie ústavného súdu č. k. IV. ÚS 451/2022). Ústavný súd upozorňuje, že prokurátor o väzenské orgány sa pri ústavnokonformnom a eurokonformnom výklade príslušných ustanovení zákona (teda aj § 31 ods. 2 zákona o ZVJS), ktorý je povinný použiť každý štátny orgán, musí zaoberať nielen formálnym oprávnením na použitie dotknutých donucovacích prostriedkov, ale aj faktickými dôvodmi na ich použitie vrátane primeranosti takého opatrenia v konkrétnom prípade (ide o oprávnenie, nie o povinnosť) a bez toho nie je možné sťažnosť obvineného vybaviť. Rovnako ústavný súd už vopred z hľadiska osoby oprávnenej na podanie sťažnosti upozorňuje, že zákon o ZVJS síce neupravuje právne zastúpenie vo veciach sťažností obvinených a odsúdených, väzba je však neoddeliteľnou súčasťou trestného konania a rovnako to je aj v prípade, pokiaľ ide o zastúpenie väzobne stíhaného odsúdeného obhajcom.

22. Keďže sťažovateľ pred podaním sťažnosti ústavnému súdu tento právny prostriedok na ochranu svojich práv nevyužil, resp. jeho využitie z obsahu ústavnej sťažnosti nevyplýva a ani nepreukázal, že tak neurobil z dôvodov hodných osobitného zreteľa, je jeho sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy podaná predčasne. Zároveň ústavný súd upozorňuje, že v prípade uznania sťažnosti za opodstatnenú vo vzťahu k nesprávnemu úradnému postupu orgánov ZVJS je potrebné pri uplatňovaní peňažných nárokov postupovať podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

23. Vzhľadom na uvedené ústavný súd odmieta sťažovateľom podanú ústavnú sťažnosť z dôvodu jej neprípustnosti podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde.

24. Keďže ústavná sťažnosť bola odmietnutá, rozhodovanie o ďalších návrhoch sťažovateľa vrátane jeho návrhu na vydanie dočasného opatrenia v uvedenej veci stratilo opodstatnenie, a preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. marca 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu